

is in de gedachtenwereld achterde kunstwerken, de concurrentiestrijd tussen de verschillende kunstenaars en het leven van de 'Fiamminghi' in Italië, zal het boek met een zekere teleurstelling dichtslaan. Hij is vooral aangewezen op de, overigens interessante, inleidende artikelen van Bert W. Meijer en Elisja Schulte van Kessel en incidentele opmerkingen in de catalogus. Daar staat tegenover dat hij in het catalogusgedeelte uitvoerig (en soms zelfs alleen) wordt geïnformeerd over de stijl van de kunstenaars, hun voorbeelden en artistieke betekenis, en het probleem van toeschrijvingen. Dergelijke verhandelingen zijn natuurlijk belangrijk genoeg — en vanuit kunsthistorisch perspectief zelfs essentieel — maar na verloop van tijd ook wat eentonig. En ik moet eerlijk bekennen niet veel raad te weten met formuleringen als zijn stijl is 'direct en nerveus' (over Antoon Sallaert) of 'alle invloeden en de inspiratiebronnen daargelaten, blijft de essentie, die het schilderij dat een geliefd christelijk thema uitbeeldt, begiftigt met een levendige en persoonlijke eenheid, met het stempel van Speckaert, onweerstaanbaar vernieuwend, namelijk het wonderbare spel van de zachte en bijzondere kleuren, van de tegelijk levendige en retorische vormen, die letterlijk vervluchtigen' (over 'De bekering van de Heilige Paulus' van Hans Speckaert). Daar komt nog bij dat de betogen over ontleningen en toeschrijvingen door het ontbreken van steunillustraties niet altijd even goed te volgen zijn. Vaak moet men de auteur wel op zijn of haar woord geloven, omdat men de genoemde kunstwerken niet direct paraat heeft.

Fiamminghi a Roma lijkt zo in de eerste plaats geschreven voor vakgenoten. Voor de geïnteresseerde leek is het daardoor bovenal een plaatjesboek geworden. Dat is jammer, — maar wat een prachtige plaatjes!

Paul Knevel

J. Monballyu, ed., *Filips Wielant, Verzameld werk, I, Corte instructie in materie criminele* (Brussel: Paleis der academiën, 1995, 303 blz., ISBN 90 6569 619 9).

De Vlaamse jurist Filips Wielant (1441-1520) is geen onbekende in de politieke geschiedenis van zijn tijd. In de controversen tussen de Leden van Vlaanderen en Maximiliaan van Habsburg koos hij partij voor Vlaanderen en zijn geboortestad Gent. Desondanks werden hoge ambten hem niet onthouden zoals dat van raadsheer in de Raad van Vlaanderen en raadsheer en vice-president van de Grote Raad van Mechelen. Hij was tevens een diplomaat van formaat aan wie diverse delicate missies werden toevertrouwd. Als jurist had Wielant gestudeerd te Orleans en Leuven. Hij huwde in 1473 met Johanna van Halewijn (t 1511), de dochter van Jan van Halewijn, president van het Hof van Holland. Connecties en capaciteiten waren Wielants handelsmerk.

Op hoge leeftijd heeft Wielant zijn rijke ervaring als diplomaat en rechter op schrift gesteld. De *Recueil des antiquités de Flandres* kreeg tussen 1511 en 1519 zijn definitieve redactie. Het is een verdediging van de Vlaamse rechten tegen de pretenties van de Franse koning. De uitgave ervan geschiedde pas in 1865. Tractaten over het procesrecht in burgerlijke en in strafzaken heeft Wielant gegoten in de vorm van een soort elementair leerboek dat hij als 'Instructie' aanduidde. Ze kwamen in ongeveer dezelfde tijd als de *Recueil* tot stand. De *Practijcke civile* werd in 1558 door de Antwerpse drukker Hans de Laet gepubliceerd. In 1573 drukte zijn plaatsgenoot Henrick vander Loe een verbeterde editie, verzorgd door de advocaat mr. Ant. Tsestich. Hiervan verscheen in 1968 te Amsterdam, in de serie *Fontes Iuris Batavi Rariores* als nr. 3 een reprint verzorgd door Eg. I. Strubbe. Veel minder spectaculair was, op het eerste gezicht, de carrière van Wielants *Practijcke criminele* onder welke titel de 'Corte instructie in

materie criminele' pas in 1872 verscheen, in een uitgave verzorgd door A. Orts. Immers, niet alleen had ook deze 'Corte instructie' in handschrift gecirculeerd in de kringen van Raad van Vlaanderen en Grote Raad van Mechelen. Maar, zoals professor Strubbe nog eens overtuigend heeft aangetoond, was de bekende *Praxis rerum criminalium* op naam van Joos de Damhoudere niet veel meer dan een Latijnse vertaling van Wielants tractaat!

Het werd tijd dat er een nieuwe kritische uitgave van Wielants oeuvre beschikbaar kwam. Professor Monballyu, van wiens hand al heel wat strafrechtshistonsche studies — onder meer over Wielant — zijn verschenen, was natuurlijk de aangewezen editor. Hij heeft thans, om te beginnen, twee uiteenlopende versies van de 'criminele Instructie' in één editie verenigd: een korte redactie van 1500 en de veel langere uit 1515/1516 (door Orts al gepubliceerd). Daartoe heeft hij alle thans bekende handschriften vergeleken. Een derde, Franstalige, versie waaraan Wielant kort voor zijn dood werkte, is hier niet afgedrukt, hoewel Monballyu schrijft: 'Het loont de moeite om deze Franse vertaling uit te geven al was het maar om de invloed van Wielant buiten Vlaanderen aan te tonen (44 noot 231)'. Er wordt trouwens in dit eerste deel nergens een aanwijzing gegeven hoe de rest van het 'Verzameld werk' er zal gaan uitzien.

Monballyu heeft de 'criminele Instructie' van een waardevolle inleiding voorzien (7-48); hij heeft de teksten overzichtelijk uitgegeven, waar nodig voorzien van noten over tekstvarianten en van spaarzame toelichtende annotatie; en hij heeft er indices aan toegevoegd waardoor het boek optimaal toegankelijk is. Het is goed er hier, tenslotte, op te wijzen dat de 'criminele Instructie' niet alleen regels voor het strafproces bevat maar ook veel opmerkingen over straffen en misdrijven. De Monté Ver Loren had daaraan in zijn *Geschiedenis van de wetenschap van het strafrecht* (1942) al een paragraaf gewijd.

A. H. Huussen jr.

J. van Damme, ed., *Laevinus Torrentius. Tweede bisschop van Antwerpen* (Antwerpen: Kathedrale kerkfabriek van Onze-Lieve-Vrouw, 1995, 118 blz.).

Op 26 april 1595 stierf Laevinus Torrentius, tweede bisschop van Antwerpen. Dit gegeven en enkele recente studies die het beeld omtrent Torrentius aanvullen, waren redenen om van 6 mei tot 30 juni 1995 in de Onze-Lieve-Vrouwekathedraal te Antwerpen een kleine tentoonstelling aan deze humanist en bisschop te wijden. Deze tentoonstelling was ook van 29 september tot 26 november 1995 te zien in de Faculteitsbibliotheek Theologie van de Katholieke Universiteit te Leuven.

Het boek bestaat uit twee delen. Het eerste deel wordt gevormd door een zestal artikelen (7-105) en het tweede deel is de catalogus bij de bovengenoemde tentoonstelling (107-118). Het eerste artikel is van M. J. Marinus, die in 'Van Gent naar Luik' (7-9) een zeer beknopte maar heldere levensbeschrijving geeft van Lieven van der Beke, zoals Laevinus Torrentius eigenlijk heette, die in 1525 te Gent werd geboren. Na in Bologna in 1552 de titel van doctor in de rechten te hebben behaald, verbleef hij tot 1557 in Rome; daarna vestigde hij zich definitief in de Nederlanden.

J. IJsewijn gaat in het tweede artikel, 'Laevinus Torrentius, humanist en dichter' (11-22), in op de vorming van Torrentius tot humanist en schrijver van Latijnse poëzie, en de fundamentele betekenis van zijn verblijf in Rome daarbij.

Onderwerp van het derde artikel, 'Torrentius' literaire activiteiten in het prinsbisdom Luik en in de Nederlanden', van J. de Landtsheer (23-57), zijn de verdiensten van Torrentius voor de letterkunde door diens eigen publicaties en door de veelvuldige mondelinge en schriftelijke